

OG'ZAKI METODNING TURLARI HAQIDA TUSHUNCHA**Abdulboqiyeva Moxichehra Hamidulla qizi**

Namangan davlat universiteti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6815161>

Annotatsiya. Musiqa darsida o'qituvchining so'z mahoratiga alohida talab qo'yiladi, sababi, o'quvchi dars mobaynida o'qituvchini nazorat qilib o'tiradi, uning eng avvalo so'zlashini kuzatadi, o'ziga kerakli xulosalar chiqaradi. SHuning uchun o'qituvchi darsda o'z rejasiga muvofiq mavzu doirasida nutq madadaniyatiga katta e'tiborini qaratishi lozim bo'ladi. Darsni turli qiziqarli hikoya va tushuntirishlar asosida tashkil etishi zarur bo'ladi.

Kalit so'zlar: o'qituvchi, badiiy, nutq, suhbat, hikoya, asar, til.

ПОНИМАНИЕ ТИПОВ УСТНОГО МЕТОДА

Аннотация. На уроке музыки особое требование предъявляется к навыкам говорения учителя, потому что учащийся следит за учителем во время урока, в первую очередь, наблюдает за его речью, делает необходимые выводы. Поэтому учителю придется уделять больше внимания культуре речи на уроке по плану. Вам нужно будет организовать урок на основе множества интересных историй и объяснений.

Ключевые слова: учитель, искусство, речь, беседа, рассказ, произведение, язык.

UNDERSTANDING THE TYPES OF ORAL METHOD

Abstract. In a music lesson, a special requirement is placed on the advice of a speaking teacher, because the student follows the teacher during the lesson, first of all, observes his speech, draws the necessary conclusions. Therefore, the teacher will have to pay more attention to the culture of speech in the lesson according to the plan. You need to organize the lesson around lots of interesting stories and explanations

Keywords: teacher, art, speech, conversation, story, work, language.

KIRISH

Tabiat va jamiyatdagi narsa va hodisalar turli tillarda turlicha nomlanishidan qat'i nazar, mana shu jarayonda u insonlar faoliyatida fikrlash va o'zaro ijtimoiy munosabat-muomala vositasi, materiali bo'lib qolaveradi. Til muomala vositasiga aylandimi, uning imkoniyat doirasi ham tabiiy ravishda kengayib boradi. Endi u nutq, nutqiy jarayon quroliga aylanadi.

O'qituvchi o'zining asar haqidagi badiiy kirish so'zi bilan o'quvchilarni ajoyib va sehrli san'at dunyosiga olib kiradi, qiziqarli suhbatlar uyushtiradi. O'quvchilarning diqqatlarini musiqa obraziga yo'naltiradi.

Musiqa o'qituvchisi so'zidan foydalanish sohasidagi shaxsiy pedagogik texnikasini takomillashtirish ustida hamisha ishlashiga to'g'ri keladi. Quyidagilar uning asosiy mezonlari qatoriga kiradi:

- so'zlarni aniq talaffuz qilish;
- nutqning sur'atini va ohangini mohirona tartibga solish intonatsiyalarning rang-barangligi;
- pauzalarda mantiqiy urg'ularni o'z vaqtida qo'llash;
- bayon qilish uslubining emotsionalligi;
- imo- ishora va mimikaning egallanganligi, ularning nutq mazmunini o'z vaqtida, o'ylab va me'yori bilan kiritish;

- o'quvchilar oldida o'zini qat'iy va ayni vaqtda erkin tutishi.

Hikoya tinglanadigan musiqa asari yoki o'rganiladigan qo'shiq mazmunini izchillik bilan obrazli qilib, chiroyli bayon qilishdir. Syujetning borligi va uning vaqt jihatidan rivojlanib borishi hikoya uchun harakterlidir. Hikoya qilish jarayonida tinglovchilarning tuyg'ulari va kechinmalariga ta'sir etiladi va bu bilan ularning o'rganilayotgan asarga bo'lgan munosabati shakllanadi.

TADQIQOT METODI VA METODOLOGIYASI

Hikoya - bu o'qituvchining musiqa asari haqidagi jonli, obrazli va yorqin hikoyaviy bayonidan iboratdir. Hikoya- qisqa obrazli va qiziqarli bo'lib, undagi bayon mazmuni asosiy maqsad- o'quvchilarni asar obrazini badiiy tasavvur etishga va shu vosita bilan musiqa asarini badiiy idrok etishga erishishidan iborat.

Hikoya metodi og'zaki bayon qilishda musiqa asarining mazmunini o'quvchilarga savol berib uzmasdan bayon qilishni nazarda tutadi, faqatgina qiziqarli va obrazli qisqa hikoya bolalar qalbida o'rganiladigan asarga nisbatan qiziqish va muhabbat uyg'ota oladi.

Pedagogning yorqin va jonli hikoyasi, u keltirgan misollar va faktlar o'quvchilarni o'z-o'zini tarbiyalashga undaydi. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga tafakkurning obrazliligiga xos bo'lganligi uchun ular bilan ishlashda hikoya metodini qo'llash ayniqsa maqsadga muvofiqdir.

Biz hozircha darsdagi o'qitish metodi sifatida o'qituvchining hikoyasi haqida so'z yuritdik. Ammo hikoyadan o'quvchilarning bilimlarini tekshirish vositasida ham foydalandik. U holda gap o'quvchilardan yakka holda so'rash vaqtidagi hikoyalari to'g'risida boradi. O'qituvchi o'quvchilardan hikoyachilarni, dokladchilarni avvaldan tayyorlaganda o'quvchilarning hikoyalari dars davomida qo'llaniladi. O'quvchilar bunda eng muhimi hikoya qilish paytida muayyan rejadan foydalansin, mazmun elementini mantiqan, birma- bir ochib bersin; hikoyaning ma'lum bosqichini tugallan ekan, yakunlovchi jummalarni tushuntirishning yangi bosqichi bilan bog'lay olsin.

Tegishli nutq madaniyatini ta'minlash o'quvchilarga ortiqcha so'zlar, siyqasi chiqqan iboralardan qutulishda mohirona maslahatlar ko'magida yordam berish, aytilgan har bir mustaqil fikr, mulohaza, so'zlarning, o'ylab topilgan yangi fikrlarning originalligi uchun rag'batlantirishlar muhim ahamiyatga ega. Nutq o'stirish o'quvchilar shaxsini intellektual rivojlantirishda o'ta muhim ahamiyatga molik vazifa bo'lib, u faqat musiqa o'qituvchilarini emas, balki barcha o'quv fani o'qituvchilarining ham vazifasi ekanligini unutmaslik kerak.

Suhbat - o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida munosabatning jonli, faol savol- javob shakli. O'qituvchi savol berishi bilan juda ham rang- barang o'quv vazifalarini hal etish o'quvchilar bilimni aniqlash, ularni umumlashtirish va tizimlashtirish, yangi bilimlarni o'zlashtirish vaqtida o'quvchi tafakkurini boshqarish, o'z tarbiyalanuvchilarining bilish kuchi va qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniga ega bo'ladi. Bunda o'quv materialini bolalarning musiqa haqida bilim doirasi va amaliy tajribalari bilan bog'lanib o'zlashtiriladi.

Suhbat jarayonida o'qituvchi o'quvchilarning faoliyatini kuchaytiradi., musiqa haqidagi bilim doirasini yangi ma'lumotlar bilan boyitadi.

TADQIQOT NATIJASI

Tushuntirish bu ilmiy isbotlash metodi sifatida musiqa darslarida qo'llaniladi. U musiqa savodi, musiqaning tuzilishi va rivojlanishi kabilarni o'rganilishida foydalaniladi. Tushuntirish-

o'rganilayotgan qo'shiq, musiqa savodi va undagi qoidalar va musiqa bilan harakatning mohiyatini ochib berishga qaratilgandir.

Musiqiy tarbiyada u doimo tushuntirilganlarni nima uchun aynan o'qituvchi talab qilgan usulda bajarish zarurligi sabablari va shartligini ochib berish bilan bog'langan. Masalan, o'qituvchi musiqa savodidan biror bir mavzuni yoritayotganida uning ilmiy asosda ham hayotiy misollar orqali sodda yo'llar bilan o'quvchilarga tushuntirib berish kerak. O'qituvchi tomonidan tushuncha berilayotgan vaqtda nutqqa □chunki□ so'zini kiritish tushuntirish metodi uchun harakterlidir.

Tavsif musiqa bilan bajariladigan harakatlarning belgisi, sifatlari yoki ularning izchilligi haqidagi qo'llanmani o'z ichiga oladi, lekin musiqiy harakatning aynan shunday xarakterini shart qilib qo'yuvchi asboblari ko'rsatilmaydi. Tushuntirishga nisbatan tavsif go'yo uning soddalashgan shakli hisoblanadi.

Musiqa tajribasida harakat amallari yoki ularning elementlari o'quvchilarga yetarligicha yaxshi ma'lum bo'lgan yoki yangi harakatlarni bajarish yo'llari juda soddaligi tufayli batafsil tahlil qilinmasa ham bo'ladigan hollarda tavsifdan foydalanadi.

O'qitishning og'zaki metodlar tarbiyaviy ta'sirini kuchaytirishga alohida ahamiyat berish zarur. O'quvchilarda musiqa faoliyatlari mazmunini asoslash, isbotlash, taqqoslash, bir- biriga qarama- qarshi qo'ya olish mahoratini oshirish uchun og'zaki metodlarning rolini ko'tarish lozim.

O'qituvchining so'zi faqat oddiy axborot berishdan iborat bo'lmay, balki ishonitiruvchi, asoslovchi, isbotlovchi va ta'sirchan kuchga ega bo'lishi kerak. O'qituvchining so'zi emotsiyalar, bayon qilinadigan mavzularga shaxsiy munosabat bilan yo'g'rilgan bo'lishi lozim. Bularning barchasi o'qitishdagi og'zaki metodlarning tarbiyaviy ko'rinishi va ta'sirini kuchaytirish imkonini beradi.

MUHOKAMA

Milliy ruhda yaratilgan qo'shiqlar orqali yoshlarning milliy his-tuyg'ulari tobora takomillashib boradi. Ohanglar bilan ularning uyg'unligi insonlar qalbiga yaxshilik olib kiradi. SHu bilan birga, milliy ta'lim-tarbiya tizimi rivoj topadi.

O'zbek bolalar folklorida maqollar hamda o'zbek hazinasining bitmas manbai atalgan xalq hikmatlarining o'rni beqiyosdir. Boshqa xalqlarda ham bo'lganidek, o'zbek xalqining asrlar davomida vujudga kelgan xalq og'zaki ijodining noyob merosi hisoblanmish xalq maqollari qadimdan tarbiya vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb kelgan.

Bizga ma'lumki, maqollar hamda hikmatlar an'anaviy tarbiya usullarini, hususan odob-axloq, xulq-atvor va muomala madaniyatiga oid ko'nikmalarni shakllanishida, o'quvchi yoshlarning dunyoqarashlarini kengaytirishda, bir-birlariga bo'lgan mehr-oqibatlarini kuchaytirishga yordam beradi.

Kamtarga kamol-manmanga zavol maqolini olib qaraydigan bo'lsak, insonlar o'rtasidagi turli kelishmovchiliklar, ziddiyatlar orqali namoyon bo'ladigan harakatlarni qolipga soluvchi ma'noni anglab olamiz. Demak, kamtar insonlar hamisha el ardog'ida bo'ladilar. Manmanlikka ruju qo'ygan insonlar xatto insoniy fazilatlarga zid bo'ladigan madaniyatsizlik, badxulqlik, badnomlik kabi unsurlarni o'zida mujassam bo'lganligini ham his qilmay qoladilar. Aynan shunday fazilatlarni o'quvchi yoshlar ongiga singdirib borishda joylarda o'tkaziladigan tadbirlar

jarayonida xalq og‘zaki ijodining noyob durdonasi folklarga murojaat etilsa maqsadga muvofiq bo‘ladi.

Buyuk ajdodlarimiz qoldirgan ma‘naviy merosimiz asosini ham hikmatlar chulg‘ab olgan, ya‘ni, bobokolonlarimizning har bir aytgan so‘zi bizlar uchun hikmatdir.

Maqol va hikmatlardan tashqari bolalar folklorida milliy o‘yinlar muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalar o‘rtasida o‘ynaladigan deyarli barcha o‘yinlarning mazmun mohiyati ephillikni, donolikni, ziyraklikni, botir va jasur bo‘lishlikni talab etadi.

Ma‘lumki, qish faslida havoning pastligi tufayli, tashqarida o‘yin o‘ynash imkoniyati bo‘lmaydi. Ayniqsa birinchi sinf o‘quvchilari orasida kasal bo‘lib qolish hollari ham kuzatiladi. SHuning uchun sinf xonasida turli qiziqarli, harakatli raqs yoki qo‘shiqli o‘yinlar, so‘z o‘yinlari, boshqotirma o‘yinlarini tashkil etish mumkin. Yanada qiziqarliroq chiqishi uchun hayvonlar ishtirokida o‘tadigan, to‘g‘rirog‘i ularga taqlid asnosida o‘tkaziladigan musiqiy o‘yinlarni ham tashkil etish mumkin.

O‘quvchilarga xudbinlik, ishyoqmaslik, nodonlik, odobsizlik, hasadgo‘ylik, janjalkashlik kabi xulq-atvorda, fazilatlariga zid bo‘lgan unsurlarning oldini olishda qo‘l keladi.

Biroq, nechadir yuqorida tilga olingan bolalar o‘yinlarining barchasi ham foydalanilmaydi. Ko‘p joylarda bir xildagi, ya‘ni “Bekinmachoq”, “Oq terakmi, ko‘k terak”, “Chillak”, “Yong‘oq”, “Kim oladi” kabi o‘yinlarning o‘ynalayotganligini kuzatamiz. Otabobolarimiz, momo-yu xolalarimizdan ibratli, qiziqarli o‘yinlar meros qolgan-ku? Zero, qadimda ham bolalar o‘yinlari “Hayotga tayyorlash maktabi” sifatida foydalanib kelingan.

XULOSA

Tarixdan ma‘lumki, ajdodlardan meros har bir hikmat, har bir so‘z keyingi avlod uchun tarbiya quroli bo‘lib kelgan. SHunday ekan, biz bo‘lg‘usi pedagoglar hozirda olayotgan bilimlarimizni mustahkamlab, kelgusida maktablarda folklor qo‘shiqlarini, xalq og‘zaki ijodi namunalari o‘rgatib, O‘zbekiston mustaqilligini mustahkamlash yo‘lida bor kuchimizni ayamay xizmat qilishimiz zarur.

REFERENCES

1. Estetik tarbiya asoslari. N.A.Kushaev tahriri ostida. □Toshkent: -O‘qituvchi, 1992-yil.
2. Qodirov R./. Boshlang‘ich sinflarda ko‘p ovozli kuylash. □Toshkent. □././ulom nomidagi adabiyot va san‘at nashriyoti. 1997-yil.
3. Мусахоновна Қ. Л. УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА БИОЛОГИЯ ФАНИДАН САМАРАДОРЛИККА ЭРИШИШДА ЭЛЕКТРОН ТАЪЛИМИЙ ВОСИТАЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АСОСЛАРИ //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. В3. – С. 577-585.
4. Dzhuraev R. K., Karakhanova L. M. Model of the organization of research activities of 10th grade students in teaching physics and biology //International journal of discourse on Innovation, integration and education. – 2021. – Т. 2. – №. 01. – С. 296-300.
5. Karakhanova L. M. USE OF MEDIERE RESOURCES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF BIOLOGY IN SCHOOLS //International Scientific Review of the problems of pedagogy and psychology. – 2018. – С. 68-70.

6. Qizi R. G. V. OLIMPIADA MASALALARI ORQALI O'QUVCHILARNING FIZIKA FANIGA QIZIQISHINI ORTTIRISH METODIKASI //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 7-12.
7. Raxmatullayeva G. N. V. Q., Atajanov E. Y., Sotivoldiyeva M. I. Q. QATTIQ JISMLAR FIZIKASIGA OID MASALALAR YECHISH ORQALI O 'QUVCHILARNI FAN OLIMPIADALARIGA TAYYORLASH METODIKASI //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2021. – T. 1. – №. 11. – C. 160-165.
8. Qilichovich Q. E., Yusupboyevich A. E. AKADEMIK LITSEYDA QATTIQ JISMLAR FIZIKASIGA OID TUSHUNCHALARNI TAKOMILLASHTIRISH //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 118-124.
9. Uljaevna, U. F. (2020). Didactic games in preschool educational system. *Проблемы современной науки и образования*, (4-2 (149)), 27-29.
10. Uljaevna, U. F., & Shavkatovna, S. R. (2021). Development and education of preschool children. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(2), 326-329.